

Received: 12.02.2021
Accepted: 27.04.2021
Published: 30.06.2021

Roczniki Administracji i Prawa
Annals of The Administration and Law
2021, XXI, z. 2: s. 155-166
ISSN: 1644-9126
DOI: 10.5604/01.3001.0015.5600
<https://rocznikiadministracjiiprawa.publisherspanel.com>

Rafał Adamus*
Nr ORCID: 0000-0003-4968-459X

WNIOSEK PROKURATORA O UCHYLENIE LUB ZMIANĘ PRAWOMOCNEGO STWIERDZENIA NABYCIA SPADKU

A PUBLIC PROSECUTOR'S MOTION TO REVOKE OR AMEND A LEGALLY BINDING COURT'S CONFIRMATION OF INHERITANCE ACQUISITION

Streszczenie: Niniejsze opracowanie poświęcone zostało problematyce wniosku prokuratora o zmianę lub uchylenie prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Ingerencja prokuratora w postępowanie cywilne ma charakter wyjątkowy. Jest ona uwarunkowana potrzebą ochrony praworządności. Natomiast postępowanie cywilne służy zaspokajaniu interesów prywatnych. W opracowaniu wskazano na istotę instytucji wzruszenia prawomocnego postanowienia spadkowego. Przedstawione zostały ogólne zasady uczestnictwa prokuratora w postępowaniu cywilnym. Centralnym punktem opracowania jest analiza warunków złożenia przez prokuratora wniosku o uchylenie lub zmianę prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku.

Słowa kluczowe: prokurator, stwierdzenia nabycia spadku, prawomocność, wniosek prokuratora o zmianę lub uchylenie prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku

Summary: This study is devoted to the issue of the prosecutor's motion to amend or revoke a legally binding decision on the confirmation of inheritance. The public prosecutor's interference in civil proceedings is exceptional. It is conditioned by the need to protect the rule of law. On the other hand, civil proceedings serve to satisfy private interests. The study indicates the essence of the institution of revoking a legally valid inheritance order. The general principles of public prosecutor's participation in civil proceedings were presented. The central point of the study is the analysis of the conditions for submitting an application by the prosecutor to revoke or amend a legally valid decision on the confirmation of inheritance acquisition.

Keywords: Public prosecutor, confirmation of inheritance acquisition, validity, application of the public prosecutor to amend or revoke a legally valid decision on inheritance acquisition

---

* dr hab., prof. UO; Uniwersytet Opolski, Wydział Prawa i Administracji, Instytut Nauk Prawnych. Źródła finansowania publikacji: Wyższa Szkoła Humanitas; e-mail: radamus@uni.opole.pl

ZAGADNIENIA WSTĘPNE

Zgodnie z art. 679 § 1 k.p.c. dowód, że osoba, która uzyskała prawomocne¹ stwierdzenie nabycia spadku, nie jest spadkobiercą lub że jej udział w spadku jest inny niż stwierdzony, może być przeprowadzony tylko w postępowaniu o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku. Postępowanie wszczęte na podstawie art. 679 § 1 k.p.c. zmierza do ustalenia stanu prawnego z rzeczywistym stanem rzeczy.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest zagadnienie kompetencji prokuratora do złożenia wniosku o zmianę prawomocnego postanowienia sądu kończącego sprawę w postępowaniu nieprocesowym w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku. Celem badawczym jest analiza podstaw prawnych złożenia takiego wniosku.

POSTĘPOWANIE O UCHYLENIE LUB ZMIANĘ STWIERDZENIA NABYCIA SPADKU

W pierwszym rzędzie należałoby się odnieść do instytucjonalnej istoty wniosku z art. 679 § 1 k.p.c. Jak trafnie ujęto to w orzecznictwie, „wniosek o zmianę postanowienia stwierdzającego nabycie spadku jest wprawdzie zbliżony do skargi o wznowienie postępowania, jednakże nią nie jest”².

Wniosek o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku może złożyć każda osoba, nawet pośrednio zainteresowana wynikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku³.

Przepis art. 679 § 1 k.p.c. ogranicza dopuszczalność złożenia wniosku o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku dla tego, kto był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku zakończonym wydaniem prawomocnego postanowienia. Osoba, która uczestniczyła w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, może żądać zmiany postanowienia stwierdzającego nabycie spadku tylko wówczas, gdy żądanie opiera na podstawie, której nie mogła powołać w tym postępowaniu (tzw. prekluzja), a wniosek o zmianę składa przed upływem roku od dnia, w którym uzyskała tę możliwość. Jak podnosi się w orzecznictwie, przesłanki te powinny być wykładane w sposób ścisły⁴. Zmiana albo uchylenie prawomocnego orzeczenia sądu powinna mieć bo-

¹ Por. uchwałę Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego – Izba Cywilna – zasada prawna z dnia 9 lutego 1967 r., III CZP 86/66

² W uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego – Izba Cywilna i Administracyjna z dnia 27 kwietnia 1982 r., III CZP 15/82 wyjaśniono, że „tryb przewidziany w art. 679 KPC został wprowadzony w miejsce skargi o wznowienie postępowania, a jego wprowadzenie było podyktowane chęcią odmiennego unormowania tego zagadnienia. Odmienność uregulowania polega właśnie na tym, że został on uproszczony i odformalizowany. Uproszczenie i odformalizowanie osiągnięto przez to, że osobę, która nie była uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, nie ograniczono ani terminem, ani podstawami w udowodnieniu twierdzenia, że ten, kto uzyskał stwierdzenie nabycia spadku, nie jest spadkobiercą lub że udział tej osoby w spadku jest inny niż stwierdzony. Okoliczność ta wynika wprost z treści art. 679 § 1 KPC. Takie nie sformalizowane i uproszczone postępowanie zmierza do umożliwienia, i to w sposób szybki, sprostowania postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku wykazującego sprzeczność z prawem i wydanego w warunkach nieuczestnictwa w tym postępowaniu osoby zainteresowanej”. Przepis art. 524 § 1 k.p.c. stanowi, że uczestnik postępowania może żądać wznowienia postępowania zakończonym prawomocnym postanowieniem orzekającym co do istoty sprawy, jednakże wznowienie postępowania nie jest dopuszczalne, jeżeli postanowienie kończące postępowanie może być zmienione lub uchylone. Por. postanowienie Sądu Okręgowego w Świdnicy – II Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 22 maja 2018 r., II Ca 191/18.

³ Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 1966 r., OSNCP 1966, z. 12, poz. 294.

⁴ Postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi – II Wydział Cywilny z dnia 29 września 2020 r., II Ns 1353/18.

wiem charakter wyjątkowy⁵. W sytuacji gdy wniosek o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku składa zainteresowany, który nie brał udziału w sprawie, nie jest on związany żadnym terminem⁶. Zwrot „nie brał udziału” należy rozumieć jako brak formalnego udziału w tym postępowaniu, a nie stopień aktywności zainteresowanego (bierność czy nawet całkowitą beczyność)⁷.

Istotą tego postępowania jest przeprowadzenie dowodu, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku, nie jest spadkobiercą lub że jej udział w spadku jest inny niż stwierdzony. Zgodnie z art. 227 k.p.c. przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie. Istotą postępowania wszczętego na podstawie art. 679 § 1 k.p.c. nie może być samo skorygowanie subsumpcji przepisów czy dokonanej przez sąd spadku wykładni prawa.

MODEL UDZIAŁU PROKURATORA W POLSKIM POSTĘPOWANIU CYWILNYM

Zasadniczo istnieją dwa prawne modele regulacji, jeżeli chodzi o udział prokuratora w postępowaniu cywilnym. W modelu germańskim (np. Niemcy) prokurator w sprawach cywilnych występuje tylko wyjątkowo. Z kolei w modelu romańskim (np. Francja, Hiszpania, Włochy) dopuszcza się bardzo szeroki udział prokuratora w postępowaniu cywilnym. Prokurator jako strona postępowania może wytaczać powództwa samoistne i niesamoistne w określonym zakresie, jak również może wyrażać w sprawach cywilnych swoją opinię⁸.

Zgodnie z art. 7 k.p.c. prokurator może żądać wszczęcia postępowania w każdej sprawie cywilnej, jak również może wziąć udział w każdym toczącym się już postępowaniu cywilnym, jeżeli według jego oceny wymaga tego ochrona praworządności, praw obywateli lub interesu społecznego⁹. Niemniej w sprawach niemajątkowych z zakresu prawa rodzinnego prokurator może wytaczać powództwa tylko w wypadkach wskazanych w ustawie. Z kolei w myśl art. 3 § 1 pkt 2 Prawa o prokuraturze¹⁰ swoje obowiązki prokurator wykonuje także poprzez wytaczanie powództw w sprawach cywilnych oraz składanie wniosków i udział w postępowaniu sądowym w sprawach cywilnych, z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, jeżeli tego wymaga ochrona praworządności, interesu społecznego, własności lub praw obywateli.

Polskie prawo procesowe (a jednocześnie ustawa regulująca ustrój prokuratury) wyraźnie nawiązuje zatem do modelu romańskiego. Prokurator ma bowiem bardzo szerokie kompetencje w procesie cywilnym¹¹. Konstrukcja ta została ukształtowana w polskim prawie procesowym w okresie realnego socjalizmu. Prokurator miał wówczas pełnić funkcję „strażnika praworządności”¹². Geneza i ewolucja legitymacji prokuratora do wytoczenia

⁵ A. Szpunar, *Zmiana postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku*, PS 2002, nr 9, s. 34-47.

⁶ Uchwała Sądu Najwyższego – Izba Cywilna i Administracyjna z dnia 27 kwietnia 1982 r., III CZP 15/82 stanowią, że „termin przewidziany w art. 679 § 1 zd. drugie KPC nie ma zastosowania w przypadku, gdy zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku żąda zainteresowany, który nie brał udziału w sprawie”.

⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 13 października 2004 r., III CK 82/03.

⁸ K. Gajda-Roszczyńska, *Między prokuratorem a organizacjami pozarządowymi – udział podmiotów innych niż materialnie uprawnione (uwagi de lege lata i de lege ferenda)*, [w:] K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Podmioty w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2018.

⁹ Zob. np. Z. Zawadzka, *Formy udziału prokuratora w postępowaniu cywilnym*, „Prokuratura i Prawo” 2009, nr 10.

¹⁰ Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 66.

¹¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2017 r., V CSK 248/16.

¹² T. Ereciński, *O uwarunkowaniach, potrzebie oraz zakresie nowego Kodeksu postępowania cywilnego*, PiP 2004, nr 4, s. 8.

powództwa w polskim procesie cywilnym jest przedmiotem szczegółowych analiz w piśmiennictwie¹³.

Tak szerokie kompetencje prokuratora w sprawach cywilnych spotykają się z krytycznymi ocenami w literaturze¹⁴. System prawa cywilnego oparty jest na zasadzie autonomii woli uczestników obrotu cywilnoprawnego. Jej odpowiednikiem na gruncie procesowym jest zasada dyspozycyjności¹⁵. Szerokie kompetencje prokuratora w procesie cywilnym systemowo nie pasują do zasady dyspozycyjności¹⁶. To samo dotyczy kolizji udziału prokuratora w postępowaniu z zasadą równości¹⁷. Jakie wnioski można wysnuć z tych wypowiedzi? Nieuzasadniona byłaby rozszerzająca wykładnia przepisów o kompetencjach prokuratora w postępowaniu cywilnym.

W prowadzonej dyskusji nad projektem nowego kodeksu postępowania cywilnego¹⁸ postuluje się ograniczenie kompetencji prokuratora w sprawach cywilnych.

KOMPETENCJE PROKURATORA W POSTĘPOWANIU CYWILNYM

Zasadniczo w postępowaniu cywilnym prokurator ma kompetencję w dwóch płaszczyznach: a) po pierwsze, może żądać – z zastrzeżeniem ustawowych wyjątków – wszczęcia postępowania w każdej sprawie cywilnej, b) po drugie, może wziąć udział w każdym toczącym się już postępowaniu cywilnym.

Kompetencja prokuratora dotyczy postępowań cywilnych prowadzonych w trybie procesowym (powództwo, powództwo wzajemne) i nieprocesowym, jak również postępowań każdego rodzaju: zwykłych i odrębnych. Prokurator jest także uprawniony do wytoczenia powództwa w postępowaniu egzekucyjnym jak i uczestnictwa w takim postępowaniu oraz składania wniosków w postępowaniu zabezpieczającym. Nie może natomiast wytoczyć powództwa ani brać udziału w postępowaniu grupowym.

Jak podnosi się w literaturze, „stroną w znaczeniu formalnym jest podmiot, który dochodzi roszczeń w imieniu innego podmiotu i twierdzi, że podmiotowi temu przysługuje określone prawo materialne, zaś w wyniku przeprowadzonego procesu w sposób ważny okaże się, czy te prawa rzeczywiście przysługują temu podmiotowi, na rzecz którego ich dochodzi”¹⁹. O ile powód, pozwany czy uczestnik postępowania nieprocesowego posiada *legitimitatio ad causam*, o tyle prokurator posiada *legitimitatio ad processum*.

Treść art. 7 k.p.c. doprecyzowuje art. 60 § 1 zd. 1 k.p.c., w myśl którego prokurator może wstąpić do postępowania cywilnego (w tym do postępowania nieprocesowego na podstawie art. 13 § 2 k.p.c.) w każdym jego stadium.

¹³ M. Kosek, *Powództwo prokuratora w sprawach niemajątkowych z zakresu prawa rodzinnego*, Warszawa 2016.

¹⁴ J. Gudowski, *O kilku naczelnych zasadach procesu cywilnego – wczoraj, dziś i jutro*, [w:] *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtysińskiemu*, Poznań 2005, s. 1031.

¹⁵ W. Siedlecki, [w:] W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2001, s. 28-29.

¹⁶ R. Flejszar, *Zasada dyspozycyjności w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2016, s. 491-497.

¹⁷ A. Góra-Błaszczkowska, *Zasada równości w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2008, s. 291-297.

¹⁸ F. Zedler, *Co dalej z kodeksem postępowania cywilnego?*, [w:] *Czterdziestolecie Kodeksu postępowania cywilnego. Zjazd Katedr Postępowania Cywilnego w Zakopanem (7–9.11.2005 r.)*, Kraków 2005, s. 309 i n.; T. Ereciński, *O uwarunkowaniach, potrzebie oraz zakresie nowego Kodeksu postępowania cywilnego*, PPC 2010, nr 1, s. 9 i n.; K. Weitz, *Czy nowa kodyfikacja postępowania cywilnego?*, „Państwo i Prawo” 2007, nr 3, s. 13 i n.; W. Broniewicz, *Czy potrzebny jest nowy Kodeks postępowania cywilnego?*, „Państwo i Prawo” 2004, nr 4, s. 11 i n.

¹⁹ K. Gajda-Roszczyńska, *Między prokuratorem a organizacjami pozarządowymi...*

Jeżeli chodzi o pozycję prokuratora w postępowaniu cywilnym, to nie jest on związany z żadną ze stron procesu (art. 60 § 1 zd. 2 k.p.c.) czy z uczestnikiem postępowania w postępowaniu nieprocesowym (na podstawie art. 13 § 2 k.p.c.). Prokurator może składać oświadczenia i zgłaszać wnioski, jakie uzna za celowe, oraz przytaczać fakty i dowody na ich potwierdzenie. Od chwili, kiedy prokurator zgłosił udział w postępowaniu, należy mu doręczać pisma, zawiadomienia o terminach i posiedzeniach oraz orzeczenia sądowe (art. 60 § 1 zd. 3-4 k.p.c. (w postępowaniu nieprocesowym na podstawie art. 13 § 2 k.p.c.)).

Zgodnie z art. 60 § 2 k.p.c. (na podstawie art. 13 § 2 k.p.c.) prokurator może zaskarżyć każde orzeczenie sądowe, od którego służy środek odwoławczy. Redakcja tego przepisu jest błędna. W istocie rzeczy chodzi bowiem o „środek zaskarżenia”²⁰. Ustawodawca rozstrzygnął przy tym, że terminy do zaskarżenia orzeczeń sądowych, ustanowione dla stron, wiążą również prokuratora²¹. Uprawnienie do zaskarżenia każdego orzeczenia przysługuje prokuratorowi, zarówno gdy na jego wniosek wszczęto postępowanie cywilne, jak również gdy bierze on udział w toczącym się postępowaniu. Zaskarżenie orzeczenia przez prokuratora może być pierwszą czynnością, na mocy której przystąpi on do postępowania cywilnego.

W orzecznictwie pojawiła się wątpliwość, czy prokurator może wstąpić do postępowania cywilnego aż do chwili wydania wyroku kończącego postępowanie w instancji odwoławczej. Sąd Najwyższy argumentował, że przepis art. 60 § 1 k.p.c. „nie uchyla reguł ogólnych, których wyrazem jest art. 316 § 1 k.p.c., przewidujący, że wydając wyrok, sąd bierze za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy”²². Zdaniem Sądu Najwyższego kontradiktoryjność procesu cywilnego wymaga umożliwienia stronom przedstawienia swoich twierdzeń i dowodów na rozprawie, tak aby można się było do nich ustosunkować (*audiatur et altera pars*)²³. W konsekwencji prokurator może skutecznie wstąpić do postępowania do zamknięcia rozprawy w drugiej instancji. „Wstąpienie prokuratora do udziału w sprawie po zamknięciu rozprawy jawi się – bez jej otworzenia na nowo – jako bezprzedmiotowe i niedopuszczalne”²⁴.

²⁰ W. Broniewicz, *Prokurator w cywilnym postępowaniu kasacyjnym*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 9, s. 14-15.

²¹ Por. postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie – II Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 15 lutego 2017 r., II Ca 2506/16. W sprawie tej prokurator wniósł o wznowienie postępowania zakończonym prawomocnym postanowieniem sądu o stwierdzenie nabycia spadku i dział spadku, wnosząc o uchylenie postanowienia i umorzenie postępowania w przedmiocie działu spadku, a to wobec późniejszego ujawnienia okoliczności faktycznych mających wpływ na wynik sprawy, z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu. Z kolei postanowienie Sądu Okręgowego w Bydgoszczy – II Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 25 maja 2015 r., II Ca 158/15 odnosi się do terminowości wniesienia przez prokuratora skargi na orzeczenie referendarza w przedmiocie wpisu hipoteki.

²² Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 18 grudnia 2018 r., IV CZ 64/18.

²³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2012 r., V CSK 381/11, OSNC-ZD 2013, z. 2, poz. 43.

²⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 18 grudnia 2018 r., IV CZ 64/18.

OGÓLNE PRZESŁANKI ZAANGAŻOWANIA PROKURATORA W POSTĘPOWANIE CYWILNE

Podstawa prawna do zaangażowania się prokuratora w postępowanie cywilne oparta jest o klauzulę generalną, tj. przepis o bardzo szerokim zakresie zastosowania. Przesłanką ogólną do zaangażowania się prokuratora w postępowanie cywilne jest ochrona praworządności (zgodnie z art. 2 Prawa o prokuraturze prokurator stoi na straży praworządności) albo ochrona praw obywateli lub ochrona interesu społecznego²⁵. Może być bowiem tak, że na daną osobę, która może wystąpić w roli strony lub uczestnika postępowania cywilnego inna osoba może negatywnie oddziaływać, nie popełniając wszakże przestępstwa, np. poprzez negatywne oddziaływanie na psychikę czy inne zachowania moralnie naganne.

Przesłanką zaangażowania się prokuratora w postępowanie cywilne nie jest natomiast ochrona interesu indywidualnego, prywatnoprawnego²⁶. Można zatem sformułować pogląd, że prokurator nie powinien zaangażować się w postępowanie cywilne tylko po to, aby „poprawić” oczywiste błędy strony postępowania cywilnego, uczestnika postępowania, względnie błędy ich profesjonalnego pełnomocnika.

Zniszczenie się powyższych przesłanek określa się „według oceny” prokuratora. Podkreśla to autonomiczność decyzji prokuratora o zaangażowaniu się w postępowanie cywilne. Przesłanki dla działania prokuratura w związku z postępowaniem cywilnym nie podlegają ani kontroli, ani ocenie ze strony sądu²⁷. Oznacza to, że sąd nie może nie dopuścić prokuratora do udziału w postępowaniu cywilnym. Zgodnie z § 353 ust. 2 zd. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury²⁸ prokurator samodzielnie ocenia przesłanki określone w art. 7 k.p.c., uzasadniając żądanie wszczęcia postępowania cywilnego lub zgłoszenie w nim udziału. Autonomiczności decyzji prokuratora o zaangażowaniu się w postępowaniu cywilnym nie można jednak mylić z „dowolnością”. Przesłanek zaangażowania prokuratora w postępowanie cywilne nie można utożsamiać z podstawami do złożenia określonego żądania w postępowaniu cywilnym.

WNIOSEK PROKURATORA O UCHYLENIE LUB ZMIANĘ PRAWOMOCNEGO STWIERDZENIA NABYCIA SPADKU

Dotychczasowe wywoły pozwalają na poddanie analizie ewentualnej roli prokuratora w złożeniu wniosku w oparciu o art. 679 k.p.c. Z pewnością przepis art. 7 k.p.c. (na podstawie art. 13 § 2 k.p.c.) ani nie jest samodzielną przesłanką merytoryczną dla działania prokuratora, ani bynajmniej nie tworzy samodzielnego ram proceduralnych dla aktywności prokuratora w postępowaniu cywilnym. W orzecznictwie sądowym podniesiono na

²⁵ Zob. J. Bodio, *Interes prawny a interes publiczny prokuratora wytaczającego powództwo w trybie art. 7, 57 i 189 KPC*, „Palestra” 2015, nr 1-2.

²⁶ A. Franusz, *Dokonywanie czynności dyspozytywnych o charakterze materialnym w procesie z powództwa prokuratora na rzecz oznaczonej osoby*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 9.

²⁷ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 1993 r., I CR 3/93, OSNCP 1993, nr 9, poz. 165; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2019 r., V CSK 471/1.

²⁸ Tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1206.

przykład, że prokurator może wytoczyć powództwo w sprawie zaskarżenia uchwały wspólników spółki „ale przy zachowaniu przesłanek przedmiotowych i podmiotowych”²⁹.

Postępowanie cywilne jest uporządkowanym ciągiem zdarzeń. Udział prokuratora w postępowaniu cywilnym następuje na zasadach określonych w przepisach prawa proceduralnego. Czynności procesowe, których może dokonywać prokurator, ściśle zależą od stadium postępowania, do którego on wstępuje³⁰. W piśmiennictwie przyjmuje się, że prokurator nie może dokonywać czynności niedopuszczalnych na danym etapie sprawy³¹.

Kompetencje prokuratora odnoszą się zatem do składania żądań dostępnych dla stron (uczestników) postępowania cywilnego. Do tego zagadnienia wielokrotnie odnoszono się w orzecznictwie sądowym: „Podstawy legitymacji procesowej prokuratora nawiązują do zadań wyznaczonych temu organowi w przepisach ustrojowych (...). Prokurator może je zrealizować w postępowaniu cywilnym przez wykorzystanie tych instrumentów procesowych, które zostały przewidziane dla podmiotów mających korzystać z ochrony prawnej, według zasad jej udzielania przez sądy powszechne, a zatem przez wnoszenie pism wszczynających postępowania (pozwów, wniosków), przez zgłaszanie udziału w toczących się postępowaniach i korzystanie w nich z przewidzianych ustawą wniosków, dopuszczalnych z uwagi na stan zaawansowania postępowania oraz przez wnoszenie środków zaskarżenia”³².

Prokurator w postępowaniu cywilnym porusza się w formie uprawnień strony czy uczestnika postępowania i nie ma on pozycji jakiegoś „superorganu” postępowania działającego poza schematami procedury.

Dalej podnieść należy, że sąd spadkowy bada z urzędu krąg uprawnionych do dziedziczenia oraz wielkość ich udziału spadkowego i nie jest w tym zakresie związany twierdzeniami wnioskodawcy czy innych uczestników postępowania. Działanie sądu z urzędu jest samo w sobie proceduralną gwarancją praworządności. W postępowaniu spadkowym nie ogranicza się również zasady *audiatur et altera pars*. Z kolei stabilność i pewność prawomocnych orzeczeń sądów cywilnych stanowi ważną wartość konstytucyjną podlegającą ochronie na gruncie art. 45 ust. 1 Konstytucji³³. Wzruszenie prawomocnego orzeczenia sądu w sprawie cywilnej może nastąpić wyłącznie w wyrażnie przewidzianym w ustawie trybie³⁴, przy spełnieniu się przesłanek dla zastosowania tego trybu, jak również wyłącznie w przewidzianym na to czasie.

Wagę atrybutu prawomocności orzeczenia sądu spadkowego na gruncie art. 379 k.p.c. podkreśla orzecznictwo Sądu Najwyższego: „Ochrona prawidłowego porządku dziedziczenia ustępuje ochronie prawomocnego orzeczenia, gdy postanowienie stwierdzające nabycie spadku ustala nieprawidłowy porządek dziedziczenia ze względu na niestaranne działanie samych zainteresowanych”. Sąd Najwyższy precyzuje, że takim niestaranym działaniem jest niewskazanie wszystkich istotnych okoliczności sprawy czy niewykorzystanie istniejących

²⁹ Wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie – IX Wydział Gospodarczy z dnia 30 czerwca 2020 r., IX GC 1166/13.

³⁰ Tak: wyrok Sądu Rejonowego w Piotrkowie Trybunalskim – I Wydział Cywilny z dnia 23 stycznia 2018 r., I C 2918/17.

³¹ E. Marszałkowska-Krześ (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2021, wyd. 29, Legalis.

³² Postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie – II Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 15 lutego 2017 r., II Ca 2506/16.

³³ Wyrok TK z 19 lutego 2003 r., sygn. P 11/02, OTK ZU nr 2/A/2003/12.

³⁴ Por. wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi – III Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 20 lipca 2018 r., III Ca 503/18, w którym sąd badał ziszczenie się podstaw do wznowienia postępowania na wniosek prokuratora.

środków zaskarżenia od nieprawomocnego orzeczenia³⁵. „Praworządność” jako paradygmat postępowania prokuratora wymaga poszanowania zasady prawomocności orzeczeń.

Co do zasady wniosek o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku może być złożony także przez prokuratora³⁶. Prokurator może uzyskać wiedzę o podstawach do złożenia takiego wniosku, prowadząc sprawę dotyczącą sfałszowania testamentu, popełnienia przez spadkobiercę przestępstwa na szkodę spadkodawcy itp.

Istotą postępowania o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku może być jednak wyłącznie przeprowadzenie dowodu. Wniosek prokuratora powinien zatem zawsze uwzględniać okoliczność, że „postępowanie przewidziane w art. 679 k.p.c. nie służy i nie może być wykorzystywane jako środek do usunięcia skutków bezczynności lub błędów uczestników postępowania spadkowego, czy też skutków ich nieznajomości prawa ani nawet błędów sądu. Chociaż jest ono postępowaniem autonomicznym, ma jednak charakter »wznowieniowy«, co uwidacznia się przede wszystkim w tym, że uczestnik postępowania spadkowego tylko wtedy może skutecznie żądać na podstawie art. 679 § 1 k.p.c. zmiany postanowienia spadkowego, jeżeli wykaże, jak przy wznowieniu postępowania, szczególne przesłanki swojego żądania, czyli podstawę, której nie mógł powołać w poprzednim postępowaniu oraz zachowanie rocznego terminu określonego w tym przepisie”³⁷. Podobne stanowisko przyjęto w piśmiennictwie³⁸.

W postępowaniu na podstawie art. 679 k.p.c. chodzi o dowód, który nie był obiektywnie możliwy do przedstawienia w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku. Utrwalonym przez orzecznictwo standardem jest, że „strona wnosząca o zmianę postanowienia spadkowego powinna wykazać, iż powołane przez nią fakty i dowody, które mają uzasadniać żądanie zmiany, pozostawały poza jej dostępem podczas poprzedniego postępowania, przy uwzględnieniu, że chodzi o obiektywną możliwość ich powołania”³⁹.

Dowód może być prowadzony na okoliczność faktów istotnych dla sprawy. Z kazuistyki można przywołać okoliczności odnoszące się np. do: śmierci ojca spadkodawcy przed otwarciem spadku⁴⁰, uchylenia się od skutków oświadczenia o otwarciu spadku złożonego pod wpływem błędu⁴¹, istnienia nieujawnionego wcześniej testamentu⁴², w tym testamentu ustne-

³⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 15 grudnia 1997 r., II CKU 125/97.

³⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 24 października 2001 r., III CKN 366/00.

³⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 15 kwietnia 2019 r., I CSK 529/18. Podobnie: Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 29 czerwca 2018 r., I CSK 160/18, postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 29 kwietnia 2016 r., I CSK 298/15, postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 15 stycznia 2016 r., I CSK 1079/14, postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 13 października 2004 r., III CK 82/03, postanowienie Sądu Okręgowego w Nowym Sączu – III Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 24 września 2020 r., III Ca 894/19, postanowienie Sądu Okręgowego we Włocławku – I Wydział Cywilny z dnia 16 lipca 2019 r., I Ca 100/19, postanowienie Sądu Okręgowego w Gliwicach – III Wydział Cywilny Odwoławczy, z dnia 28 maja 2019 r., III Ca 157/19.

³⁸ A. Malczyk, [w:] A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, tom I B: *Komentarz. Art. 425–729*, wyd. 3, Warszawa 2020.

³⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 19 października 2018 r., I CSK 252/18. Podobnie: postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 29 czerwca 2018 r., I CSK 160/18, postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 11 września 2014 r., III CSK 239/13, postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 3 kwietnia 2008 r., II CSK 573/07.

⁴⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 25 czerwca 2019 r., V CSK 3/19.

⁴¹ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego siedziba w Gdańsku z dnia 11 sierpnia 2020 r., I SA/Gd 1871/19.

⁴² Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 13 grudnia 2012 r., IV CSK 183/12.

go⁴³, późniejsze uznanie spadkobiercy za niegodnego⁴⁴, prawomocne zaprzeczenie ojcostwa lub unieważnienie uznania w stosunku do spadkobiercy⁴⁵ itp. Wskazana tu lista przypadków nie jest rzecz jasna zamknięta. Zatem z oczywistych względów „dowodem” nie mogą być akta postępowania sądowego w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku. Rozumowanie takie byłoby dotknięte oczywistym błędem logicznym. Dowodem w rozumieniu art. 679 k.p.c. mogą być tylko fakty pozostające poza aktami postępowania o stwierdzenie nabycia spadku.

Sąd Najwyższy uznał za niedopuszczalne złożenie wniosku z art. 679 k.p.c. przez osobę, która bezpodstawnie uważa się za powołaną do dziedziczenia i tym tłumaczy swoją legitymację w sprawie, gdyż w takiej sytuacji mogłoby dojść do zmiany postanowienia spadkowego na korzyść uczestnika, który brał udział w prawomocnie zakończonym postępowaniu spadkowym, ale nie składał w nim dostępnych mu wówczas zwyczajnych środków zaskarżenia, co prowadziłoby do obchodzenia tego przepisu⁴⁶. Również złożenie wniosku przez prokuratora nie może prowadzić do obejścia art. 679 § 1 k.p.c.

Jeżeli wniosek prokuratora o uchylenie lub zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku składany jest w sytuacji gdy żądanie nie dotyczy ustalenia praw osoby nieuczestniczącej w postępowaniu a należącej do kręgu spadkobierców, ale odnosi się do skorygowania orzeczenia sądu w zakresie wielkości udziału spadkowego wcześniejszych uczestników postępowania, a „dowodem” miałyby być akta postępowania cywilnego, to wniosek taki jest niedopuszczalny. Nie mieści się bowiem taki wniosek w przesłankach określonych w art. 679 § 1 k.p.c. Prokurator nie ma – i nie może mieć w drodze interpretacji – silniejszej pozycji prawnej niż uczestnik postępowania. Jeżeli prokurator składa wniosek w istocie rzeczy na korzyść jednego z uczestników postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, który to uczestnik sam nie ma podstaw do złożenia wniosku na podstawie art. 679 § 1 k.p.c., to dochodzi ponadto do rażącego naruszenia proceduralnej zasady równości.

Jeżeli prokurator we wniosku o uchylenie lub zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku nie powołałby się na nowe okoliczności dowodowe, a w istocie rzeczy jedynie stwierdził, że w następstwie złożenia częściowej apelacji przez uczestnika postępowania spadkowego doszło do rozbieżności pomiędzy rozstrzygnięciem apelacyjnym a nie zaskarżonym przez innych uczestników postępowania postanowieniem pierwszoinstancyjnym, to wniosek taki byłby niedopuszczalny. W takim wypadku postępowanie z art. 679 § 1 k.p.c., służące do wzruszenia prawomocnego postanowienia sądu spadkowego, prowadziłyby do niedopuszczalnego naprawienia zaniechania uczestnika postępowania w złożeniu apelacji.

⁴³ Postanowienie Sądu Okręgowego w Łodzi – III Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 10 stycznia 2020 r., III Ca 1460/18.

⁴⁴ J. Pietrzykowski, [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, tom III: *Komentarz do art. 425–729*, Warszawa 2020.

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 29 kwietnia 2016 r., I CSK 298/15.

WNIOSKI KOŃCOWE

Wniosek o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku może być złożony także przez prokuratora. Niemniej prokurator związany jest nie tylko podstawami z art. 7 k.p.c., ale również podstawami z art. 679 § 1 k.p.c. W szczególności prokurator nie powinien angażować się w postępowanie cywilne tylko dla usunięcia skutków zwykłej beczynności lub zwykłych błędów uczestników postępowania spadkowego albo nawet błędów sądu. Powyższa konkluzja jest wyrazem zapatrywań reprezentowanych przez autora niniejszego opracowania. Nieproporcjonalne do okoliczności zaangażowanie prokuratora w postępowanie cywilne nie powinno prowadzić do naruszania zasady równości stron czy uczestników postępowania cywilnego.

Nawet przy przyjęciu poglądu, że udział prokuratora w postępowaniu w interesie publicznym ma „łagodzić” rygorizm procedury cywilnej, nie jest dopuszczalna rozszerzająca wykładnia przepisów o składaniu wniosku co do uchylenia lub zmiany prawomocnego orzeczenia sądu spadkowego ani rozszerzająca wykładnia przepisów o udziale prokuratora w postępowaniu cywilnym.

Prokurator nie może w szczególności złożyć wniosku na podstawie art. 679 § 1 k.p.c. dotyczącego dotychczasowych uczestników postępowania o stwierdzenie nabycia spadku bez powołania się na nowe okoliczności obiektywnie nieznanne uczestnikom postępowania.

Bibliografia

Literatura:

Bodio J., *Interes prawny a interes publiczny prokuratora wytaczającego powództwo w trybie art. 7, 57 i 189 KPC*, „Palestra” 2015, nr 1-2.

Broniewicz W., *Czy potrzebny jest nowy Kodeks postępowania cywilnego?*, PiP 2004, nr 4.

Broniewicz W., *Prokurator w cywilnym postępowaniu kasacyjnym*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 9.

Ereciński T., *O uwarunkowaniach, potrzebie oraz zakresie nowego Kodeksu postępowania cywilnego*, PiP 2004, nr 4.

Ereciński T., *O uwarunkowaniach, potrzebie oraz zakresie nowego Kodeksu postępowania cywilnego*, PPC 2010, nr 1.

Flejszar R., *Zasada dyspozycyjności w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2016.

Franusz A., *Dokonywanie czynności dyspozytywnych o charakterze materialnym w procesie z powództwa prokuratora na rzecz oznaczonej osoby*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 9.

Gajda-Roszczyńska K., *Między prokuratorem a organizacjami pozarządowymi – udział podmiotów innych niż materialnie uprawnione (uwagi de lege lata i de lege ferenda)*, [w:] K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Podmioty w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2018.

Błaszczkowska A., *Zasada równości w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2008.

Gudowski J., *O kilku naczelnych zasadach procesu cywilnego – wczoraj, dziś i jutro*, [w:] *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtysińskiemu*, Poznań 2005.

- Kosek M., *Powództwo prokuratora w sprawach niemajątkowych z zakresu prawa rodzinnego*, Warszawa 2016.
- Małczyk A., [w:] A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, tom I B: *Komentarz. Art. 425–729*, wyd. 3, Warszawa 2020.
- Marszałkowska-Krzes E. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2021, wyd. 29, Legalis.
- Pietrzykowski J., [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, tom III: *Komentarz do art. 425–729*, Warszawa 2020.
- Siedlecki W., [w:] W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2001.
- Szpunar A., *Zmiana postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku*, PS 2002, nr 9.
- Weitz K., *Czy nowa kodyfikacja postępowania cywilnego?*, PiP 2007, nr 3.
- Zawadzka Z., *Formy udziału prokuratora w postępowaniu cywilnym*, „Prokuratura i Prawo” 2009, nr 10.
- Zedler F., *Co dalej z kodeksem postępowania cywilnego?*, [w:] *Czterdziestolecie Kodeksu postępowania cywilnego. Zjazd Katedr Postępowania Cywilnego w Zakopanem (7–9.11.2005 r.)*, Kraków 2005.

Orzecznictwo:

- Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 1966 r., OSNCP 1966, z. 12, poz. 294.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 11 września 2014 r., III CSK 239/13.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 13 grudnia 2012 r., IV CSK 183/12.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 13 października 2004 r., III CK 82/03.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 13 października 2004 r., III CK 82/03.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 15 grudnia 1997 r., II CKU 125/97.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 15 kwietnia 2019 r., I CSK 529/18.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 15 stycznia 2016 r., I CSK 1079/14.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 18 grudnia 2018 r., IV CZ 64/18.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 18 grudnia 2018 r., IV CZ 64/18.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 19 października 2018 r., I CSK 252/18.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 24 października 2001 r., III CKN 366/00.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 25 czerwca 2019 r., V CSK 3/19.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 29 czerwca 2018 r., I CSK 160/18.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 29 czerwca 2018 r., I CSK 160/18.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 29 kwietnia 2016 r., I CSK 298/15.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 3 kwietnia 2008 r., II CSK 573/07.
- Postanowienie Sądu Okręgowego w Bydgoszczy – II Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 25 maja 2015 r., II Ca 158/15.

Postanowienie Sądu Okręgowego w Gliwicach – III Wydział Cywilny Odwoławczy, z dnia 28 maja 2019 r., III Ca 157/19.

Postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie – II Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 15 lutego 2017 r., II Ca 2506/16.

Postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie – II Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 15 lutego 2017 r., II Ca 2506/16.

Postanowienie Sądu Okręgowego w Łodzi – III Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 10 stycznia 2020 r., III Ca 1460/18.

Postanowienie Sądu Okręgowego w Nowym Sączu – III Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 24 września 2020 r., III Ca 894/19.

Postanowienie Sądu Okręgowego w Świdnicy – II Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 22 maja 2018 r., II Ca 191/18.

Postanowienie Sądu Okręgowego we Włocławku – I Wydział Cywilny z dnia 16 lipca 2019 r., I Ca 100/19.

Postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi – II Wydział Cywilny z dnia 29 września 2020 r., II Ns 1353/18.

Uchwała Sądu Najwyższego – Izba Cywilna i Administracyjna z dnia 27 kwietnia 1982 r., III CZP 15/82.

Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego – Izba Cywilna – zasada prawna z dnia 9 lutego 1967 r., III CZP 86/66.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2012 r., V CSK 381/11, OSNC-ZD 2013, z. 2, poz. 43.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2017 r., V CSK 248/16.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 1993 r., I CR 3/93, OSNCP 1993, nr 9, poz. 165). Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2019 r., V CSK 471/1.

Wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie – IX Wydział Gospodarczy z dnia 30 czerwca 2020 r., IX GC 1166/13.

Wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi – III Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 20 lipca 2018 r., III Ca 503/18, w którym sąd badał ziszczenie się podstaw do wznowienia postępowania na wniosek prokuratora.

Wyrok Sądu Rejonowego w Piotrkowie Trybunalskim – I Wydział Cywilny z dnia 23 stycznia 2018 r., I C 2918/17.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 19 lutego 2003 r., sygn. P 11/02, OTK ZU nr 2/A/2003/12.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego siedziba w Gdańsku z dnia 11 sierpnia 2020 r., I SA/Gd 1871/19.